

Šatrijos Ragana

Irkos tragedija

Skaitmeninta iš knygos:
Šatrijos Ragana. Irkos tragedija. Vilnius: Vaga, 1969.

ISBN 978-5-430-05907-1

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Įbėgus į kalnelį sodno gale ir pamačius, kad saulė jau tik puse veido težiūri pro savo auksinio rūmo angą, Irka skubiai surinko savo lėles ir nuėjo namo. Ji niekad os neužsimiršta teleidžiama būti sodne lig saulutei nusileidus. Kartais dar būtų darbo prie namelio arba taip būtų gera dar valandėlę palaigyti su Džimu, bet ką padarysi? Mamytė taip liepia, o mamytės klauso visi mandagūs vaikai. Antra vertus, Irkai malonu daryti ką nors drauge su saulute. Saulutė, prisižadusi ir prisijuokusi visą dieną padangėse, tuojau pasislėps savo namuose, ir Irka, prisibėgiojusi ištįsą dieną sodne ir kieme, taip pat pasislėps savuosiuose. Ji sparčiai sparčiai kilnoja kojytes, nenorėdama pasiduoti saulei pralenkiama. Paskui ją trypsi savo baisiais kreivomis ir trumpomis kojomis Džim, jos širdingiausias bičiulis ir vienintelis draugas – juodas kaip aksomas takšas ilgu, melancholingu veidu ir ausimis lig žemės. Irka pagautomis akimis žiūri į saulutės namą. Ak, jo gražumas! Visas auksinis auksitelaitis, o stogas rausvas kaip rožių žiedai, o langai violetiniai lyg žibutės. Prieš namą vartai įvairiaspalviai, spinduliuota karūna papuošti. Šviesu, linksma turi būti tame name. O Irkos namai štai tokie niūrūs ir tamsūs, ir tušti... Mamytės nėra, tad pryšakinės durys

užrakintos, ir Irka gauna eiti aplinkui. Po virtuvę bruzda Liudvė, su kuria Irka turi didelio noro pasikalbėti, o Džim tuo tarpu pašmirinėti po slaptingus virtuvės kampus. Bet Liudvei reikia eiti į ledinę, į malkinę, į dešimtį kitų vietų, tad Irkai nieko daugiau nebelineka, tik eiti toliau. Ji eina per visą eilę didelių, tuščių, apmirusių kambarių, kuriuose brėkis, išlindęs jau iš kampų, slenka į vidurį. Mergeinės žingsnelių aidas lekia iš vieno kambario į kitą, žadindamas miegančius baldus. Jie bunda, purtosi ir tiesiasi, tikėdamiesi su džiaugsminga viltimi tuojuo ką nors ant jų atsisėsiant, į juos atsiremsiant, šiltą, gyvą ranką ant jų padėsiant, maloniai jais pasigrožėsiant, laukdamies tuojuo išgirsią linksmą pašnekesį ir juoką. Bet aidas akimirksniu tilsta – ir jie vėl sukniubę nerias į savo miegą. Tik valgomajame budriai tikčioja laikrodis, o kažkur kitame užklydęs uodas dainuoja savo aukštu diskantu.

Įėjus į erdvų vaikų kambarį su viena tiktai našlaidiškai baltuojančia lovele, Irka tuojuo imasi darbo. Reikia kuo greičiausiai guldyti lėles, nes vaikams nesveika gulti vėlai. Pataisius joms lovas, ji klupdo jas poteriauti. Nors jai mamytė niekad neliopia melstis, ji dėlto žino, kad taip reikia, ir jos lėlės meldžias kiekvieną vakarą. Pati atsiklaupus greta, ji

balsu kalba maldos žodžius: „Tėve mūsų, kursai esi danguje... ir duok mums duonos... ir atleisk mūsų kaltes. Amen.“ Irka žino, kad ten yra dar daugiau žodžių, bet niekaip jų neatsimena. Liudvė dabar vis neturi laiko ją pamokyti, o mamytė, jos prašoma, sako, kad kaip ji užaugsianti ir norėianti melstis, tai ir išmoksianti. Bet kad ji dabar nori, kaip kiti vaikai kad daro.

Tuo tarpu visai subrėško, ir kelios žvaigždutės žvilgterėjo pro langą. Irka skubiai klosto lėles ir, paėmusi Džimą, kurs jau buvo besnaudžias savo pintinėje, kelia jį ant lango, o paskui pati įsilipusi sėdasi greta jo.

Į padanges jau išbėgo gerokas žvaigždžių būrelis, ir priešais langą, virš seno maumedžio, jau uoliai mirkčioja Irkai jos mylimiausioji žvaigždutė. Mylimiausia dėl to, kad visados žiūri į pat Irkos langą ir kad taip linksmi linksmi kinknoja jai auksinę galvelę. Bet Irka myli ir kitas – visas visas – nuo to laiko, kaip išgirdo iš Liudvės, kad žvaigždelės – tai mirusieji ir nuėjusieji į dangų vaikai. Jiems ten labai labai gera. Dievulis yra jų tėvelis, o Dievulio motina – jų mamytė. Ir jie visados yra drauge – ne taip, kaip Irkos tėveliai. Ji čia su mamyte, o tėvelis toli toli Kaune. Kai jie visi buvo drauge, buvo taip

linksma. Paskui ji ir mamytė atvažiavo čia. Buvo žiema, šalta. Paskui Kalėdos. Irkai mamytė parėdė eglelę, bet buvo nelabai linksma, nes tėvelio nebuvo. Paskui atvažiavo tėvelis ir atvežė daug daug dovanų. Paskui tėvelis parašė pasiilgęs Irkos, ir ji važiavo į Kauną su tetule Brone. Su tėveliu matė kinematografe liūtą ir dramblį, gėrė tokio saldaus šokolado cukrainėje. Paskui tėvelis vėl atvažiavo ir atvežė Džimą... Dabar nebeatvažiuoja ir nebeatvažiuoja... Ir nei Dievulis, nei Dievulio mamytė niekados nesivažinėja su visokiais reikalais – Dievulis turi daug angelų ir siuntinėja juos, kur reikia. O Irkos mamytė vis tai šen, tai ten ir bevažiuojanti. Dabar mat tokie sunkūs laikai, reikia visiems patiems darbuotis – nebėra ką siuntinėti. Ir tie žmonės taip baisiai vagia, reikia pačiai mamytei vis saugoti ir prižiūrėti. O danguje tikriausiai niekas nevagia. Į dangų tas teeina, kas neturi nuodėmės, sako Liudvė. O vogti – nuodėmė. Irka žino: ko mamytė neleidžia daryti, tai yra nuodėmė. Danguje yra tie vaikai, kurie klausė mamytės; jie visi ten labai mandagūs ir geri. Ir kaip toms žvaigždutėms linksma danguje – jų tiek daug, tiek daug! Kad kartais išbėgs visos pažaisti į dangus pievą, tiek jų yra, kiek gėlių toje pievoje pas malūną. Net mamytė sakosi negalinti jų suskaityti.

Nebent tėvelis... Kai tėvelis atvažiuos, ji paklaus... Ak, kuomet atvažiuos tėvelis! Jau taip seniai seniai yra buvęs – kai atvežė Džimą – tuomet dar buvo pavasaris, ir juodu ėjo žibučių į mišką, o dabar jau ir obuoliai prinokę, jau rudenio. Koks tėvelis geras, kad jai atvežė Džimą! Ji taip labai myli savo tėvelį. Ji prašė, kad jis nebevažiuotų į Kauną, kad čia drauge gyventų. Bet tėvelis sako: „Negalima, Irka, reikalai taip liepia, nieko nepadarysi.“ Fe! bjaurūs, bjaurūs tie reikalai! Irka jų nekenčia.

– Juk pas jus, danguje, nėra reikalų? – klausia ji žvaigždelių.

Žvaigždelės šypso, krato galveles ir, aukso akelėmis mirkčiodamos, kugžda:

– Nėra, Irka, nėra!

Irka, sunkiai atsiduksėjusi, lenkias prie Džimo.

– Ar matai, Džim, danguje nėra reikalų. Laimingos žvaigždutės!

Bet Džim nieko nebegirdi. Negalėdamas lydėti savo ponios į svajonių karalystę, jis nuvyko kitur – į sapnų šalį ir saldžiai miega, padėjęs ant Irkos kelių savo smailų snukutį. Tad Irka, nenorėdama vyti savo favorito iš to laimingojo krašto, švelnitelaičiai glosto jį savo mažute rankele ir vėl, atsikreipusi į žvaigždes, tęsia toliau savo pasakojimus.

Dabar, mamytei su reikalais išvažiavus, jai nebėra taip ilgu, nes ji kiaurą dieną žaidžia su Džimu, o vakare kalbasi su jomis. Tik kai lietus lyja, ir Dievulio mamytė neišleidžia žvaigždučių pabėgioti – tai jai taip ilgu ilgu.

Irka merkia akis ir žiūri į savo mylimiausiąją žvaigždutę. Ir mato ilgus auksinius siūlus bedryksiant nuo žvaigždutės lig savęs pačios. Ir rodos Irkai, kad žvaigždutė tiesia jai rankeles ir meiliai ją glamonėja. Paskui taip pat ji žiūri į antrą, į trečią – ir visos ją taip myluoja ir šypso, ir kugžda. O! Nulėkė viena žvaigždelė žemėn... o, ir antra! Kai žemėje kokiam vaikui labai ilgu, ir jis neturi su kuo žaisti, ir sėdi vienui vienas kambaryje, tai Dievulis leidžia kokią nors gailestingą žvaigždę lėkti pas jį pažaisti. Ar neatlėks kuomet nors ir pas Irką? Juk ir ji tokia vienui viena. Tiesa, ji turi Džimą, bet kad jis nieko nemoka kalbėti – nė vieno žodelio, o su žvaigždzių vaiku ji šnekėtų daug daug apie viską...

Už lango sudundėjo, ir Irka, nebepaisydama, kad toks ūmus sujudėjimas gali pakenkti Džimo sveikatai, akimirksniu nušoko nuo lango, nukėlė favoritą ir, šaukdama: „Mamytė parvažiavo!“, lyg kamuolėlis nuriedėjo per tamsius kambarius į priemenę. Atra-

kino duris ir puolė įeinančiai motinai į glėbį. Pasiilgusi bučiavo jai rankas, kabinos ant kaklo, glaudėsi

- Irka, meldžiamoji, ne taip smarkiai, - juokėsi motina. - Leisk nusivilkti.

- Kad Irka taip be galo pasiilgo mamytės.

- Ką gi beveikia mano dukra? Ar sveika, ar linksma?

- Labai labai linksma, nes mamytė parvažiavo. Aš, mamyte, ir šiandien parlėkiau namo kartu su saulute - ji į savo, aš į savo. Juk Irka mandagi, mamyte? O ar tavo reikalai buvo šiandien mandagūs?

- Ak, Irka, jie niekuomet nėra mandagūs. Vis tik įžūlūs ir nepaklusnūs.

Tad Irka ėmė guosti motiną, kad, kai ji užaugsianti, padėsianti suvaldyti visus tuos nemandagiuosius reikalus. Paskui papasakojo, ką daręs šiandien Džimi, koks jis esąs protingas ir mandagus. Čiulbėjo lyg paukštelis, ir jos raudonos lyg rožės pumpurais lūpelės nesičiaupė nė sekundėi. Bet netrukus motina pertraukė ją.

- Visa tai labai puiku, Irka, bet dabar valgyk greičiau vakarienę, o paskui - gulti. Žinai, kad vaikams jau seniai laikas.

Irkos linksmos lūpelių vyšnelės ūmai ištyso žemyn.

- Mamyte, aš dar norėčiau pasikalbėti! Aš dar turiu tiek daug papasakoti!

- Jau daug papasakojai, o kas liko, pasakysi rytoj. Rytoj niekur nevažiuosiu.

Irkos tamsiose, aksominėse, panašiose į našlelių gėles akyse žybtelėjo ašaros. Bet kadangi mamytė verksmo nemėgo, tai jos neišriedėjo ant skruostelių.

Šį kartą gal ji ir nebūtų jų pastebėjusi, nes kaip tik atsidėjusi kalbėjo su šeimininke, liepdama jai tuojau patiekti skanios vakarienės. Bematant atvykęs ponas Gurskis, važinėjęs jos reikalais į apskritį.

- Su ponu Gurskiu tu dar ilgai ilgai kalbėsi, mamyte? - tarė Irka neva klausdama, neva teigdama. - O man reik eiti gulti.

- Koks čia klausimas, Irka! Žinoma, kalbėsiu. Užaugsi, ir tu galėsi kalbėtis nors lig vidunakčio.

Valandėlę Irka tylėjo, gerdama arbatą.

- Mamyte, kuomet atvažiuos tėvelis?

- Nežinau.

- Taip seniai, taip seniai bebuvo! Gal koks šimtas metų. Turbūt, reikalai neleidžia, mamyte?

- Gal reikalai...

- Mamyte, juk žvaigždutės turi sparnelius - tokius mažyčius, aukso plunksnelių? Juk kitaip kaipgi jos galėtų taip lakioti?

- Ak, Irka, kokias tu pasakas plepi! Vis tai Liudvės mokslas. Palauk, žiemai būtinai paieškosiu tau mokytojos. Imsies mokytis ir sužinosi, ar žvaigždės turi sparnus, ar ne.

Irkos galvelėje užė dar visas spiečius minčių ir klausimų, bet nė vienas jų negavo iš ten išlėkti, nes motina, greituoju mažumą užkandusi, nuėjo į savo kambarį. Irka, viena pasilikusi, greit pabaigė vakarienę ir tuojau nuėjo gulti. Įėjusi pas motiną pasakyti labanaktis, rado ją besivelkančią gražų baltą rūbą. Irkai jis labai tiko, nes pro ažūrinius įsiuvious taip gražiai giedravo mamytės rankos, ir su juo mamytė panėšėjo į baltą rožę.

- Ponas Gurskis nevalgys nė skanios vakarienės, tik vis žiūrės į tave, mamyte, - tarė ji rimtai, apžiūrėjęs motiną.

- Ak, kaip tu daug šneki, tarškute! Eik greičiau gulti.

- O kai aš užaugsiu, taip pat pasisiūdinsiu tokį rūbą su įsiuviais ir kalbėsiuos su svečiais ilgai ilgai.

Pasklido dundėjimas, ir ponia Sofija skubiai ėmė baigti savo tualetą. O Irka nepuolė smarkiai jai ant kaklo labai nakčiai, kaip gebėdavo, tik pabučiavo ranką ir, paėmus žvakę, nuėjo į savo kambarį.

Čia, kaip visados, pirmų pirmiausia nusiuntė pro langą labai naktį žvaigždelėms, paskui pažiūrėjo, ar ramiai miega lėlės, pagalios pabučiavo į snukutį Džimą. Bet viskas buvo ne taip malonu, kaip visados. Irka juto, kad kažkas graužia ją krūtinėje, ir jai buvo skaudu.

Mamytė tikriausiai neateis sušukuoti jai galvelės nakčiai, nes beveik niekad neateina, viešint ponui Gurskiui. Nė Liudvė neateis, nes turi paduoti vakarienę. O Irka pati dar nemoka šukuotis... Et, dėl galvelės tai niekis, bet vienai taip liūdna.

O gal šįvakar kaip tik mamytė ims ir ateis. Tik vienai vienai minutėlei. Tegu ponas Gurskis skaniai valgo sau vakarienę per tą minutėlę, o mamytė bematant ir pareitų...

Negera mamytė, negera – skamba giliai giliai Irkos sieloje. – Kad tas ponas Gurskis nebūtų atvažiavęs, ateitų. Kam jis atvažiuoja? Mamytė sako, kad jis geras ir padedąs tvarkyti reikalus, bet Irka jo nemyli, nemyli ir nemyli.

Įlindusi į lovele, Irka atsiklaupė ir ėmė melstis.
– Tėve mūsų, kursai esi danguje...

Bet tolimesni žodžiai kažkodėl šį kartą niekaip nesinėrė iš atminties. Tik iš sopamos širdelės gilumos išsiveržė karštas meldimas:

- Dievuli, duok, kad visi tie bjaurūs reikalai galą gautų, ir kad ponas Gurskis negreit vėl atvažiuotų, ir kad tėvelis greit atvažiuotų. Žvaigždutės, paprašykit! Amen.

Bet, įsigūžinus į minkštą antklodę, Irkai vėl rados linksma. Ji ėmė mąstyti, kaip bus gera, kad žiemą atvažiuos mokytoja, ir ji pradės mokytis, ir išmoks rašyti, ir rašys laiškus tėveliui. Rašinės kasdien, ir tėvelis jai atsakinės. Ji seniai jau nori mokytis, bet mamytė vis užsiėmusi tais reikalais ir sako, kad ji dar suspėsianti.

Paskui atsiminė, kad mamytė sakėsi rytoj niekur nevažiuosianti. Ji paprašys, kad eitų su ja į mišką. Ir Irkos širdelė patvino tokiu džiaugsmu, kad jame paskendo visi jos vargai ir skausmai. Ji užmigo linksmai bešypsodama.

Ryto metą Irka, pavalgiusi pusryčius, nubėgo su Džimu į savo namelį sodne. Lauke buvo taip gražu, saulėta ir šilta, kad nė mąstyti nenorėjai apie kambarį. Irka betgi, pažaidusi kurį laiką, nubėgo namo, spėdama mamytę jau būsiant pabudusią ir skubėdama jai pasakyti laba diena. Kambariuose sutiko Liudvę, kaip tik benešančią pusryčius poniai į lovą, tad, žinodama motiną jau nebemiegant, šokte išoko į jos kambarį, lyg jauna įsilaigiusi ožkelė, ir, smar-

kiai nubučiausiai tebegulinčią lovoje mamytę, ėmė skambėti kaip sidabrinis varpelis.

- Mamyte, aš taip norėčiau šiandien eiti į mišką su tavim! Tokia graži diena. Ar eisi, mamyte?

- Gerai. Tuojau po pietų. Pasiimsime pintinėles, gal rasime grybų.

Irkos akys sužibo neapsakoma laime.

- Mamytė, Džim ir aš! Ak, kaip bus linksma!

Valandėlę patylėjus, paklausė nedrąsiai:

- Mamyte, o ar ponas Gurskis šiandien neatvažiuos?

- Kodėl klausi? Turbūt, ne.

- Turbūt, ne. Juk vakar buvo... Ar ir šiandien vėl?

- Gražu, Irka! Jei myli mamytę, tai turi džiaugtis, ponui Gurskiui atvažiavus. Jis toks geras mamytei - tiek man padeda. Ir tau geras. Ar seniai džiaugeis jo skaniais saldainiais?

- Et, jau seniai jų nebėra! Ir nebenoriu daugiau. Nes kai jis atvažiuoja, mamytė manęs nebemyli. Aš noriu, kad atvažiuotų tėvelis.

- Niekus plepi, Irka. Vaikų noro niekas neklauso. Kaip mamytė nori, taip ir turi būti. Jei taip vis imsi reikšti savo norus, tai iš tikro tuomet tavęs nebemylėsiu.

Irka prižadėjo būti labai mandagi ir nuvedė motiną pas savo namelį parodyti naujų įrengimų ir naktį jos darželyje pražydusių gėlių. Paskui mamytė nuėjo namo, o Irka, pasilikusi sodne, ėmė dirbti iš smilčių darželių prieš savo namelį ir kaišyti jį gėlėmis. Iš pradžios viskasėjo puikiausiai, bet paskui Džim irgi prasimanė žaidimą: ėmė traukioti iš darželio savo ponios įdaigstytas gėles. Ponia barė jį ir norėjo jas išrauti jam iš snukučio. Jis bėgo nuo jos, jį vijosi – ir buvo gainiojimos, linksmybės ir džiaugsmo be galo, be krašto. Irkos juokas ir Džimo lojimas skardeno visą sodną. Taip nardės juodu saulėje lyg žuvis vandenyje, kol Liudvė atėjusi pašaukė Irką pietų.

– Ar Irka žino, kad yra svečių? – tarė Liudvė. – Ką tik atvažiavo ponas Gurskis.

Irka nežinojo. Ūmai jos linksmumas užgeso lyg užpūsta žvakė.

„Gal mamytė neis dabar į mišką“, – dingtelėjo jai į galvą.

Ponia Sofija ir ponas Gurskis sėdėjo jau už stalo valgomajame. Padavus svečiui rankelę ir klupterėjus, Irka atsisėdo savo kėdelėje.

- Ką gi beveikia panelė Irena ir jos malonybė Džim? – paklausė ponas Gurskis, kreipdamasis į Irką.

- Aš nesu jokia panelė Irena. Aš esu sau Irka, ir gana, – atsakė Irka kažkoku šauniu balsu.

Ponas Gurskis nusijuokė.

- Originali moteriškė užaugo tamstos duktė, ponija Sofija. Užuoť džiaugusis panele vadinama, kaip suaugusi, ji užsigauna.

- Mano duktė pradeda truputį kaprizytis, – tarė ponija Sofija, šauniai pažvelgusi į Irką.

Irka nieko jau nebesakė per visus pietus. Pavalgiusi ir priėjusi prie motinos padėkoti, ji paklausė:

- Mamyte, ar eisime į mišką, kaip prižadėjai?

- Tai pareina nuo svečio. Paprašyk mandagiai poną Tada, gal sutiks. Eitumėm visi drauge.

- Tegu Irka gražiai mane paprašo, tai gal ir eisiu, – tarė ponas Gurskis.

Visi drauge – tai mažas džiaugsmas Irkai. Kai eis ponas Gurskis, mamytė su ja nei kalbės, nei ką pasakos, tik vis su ponu Gurskiu. Todėl, neatsakydama svečiui, ji tarė motinai:

- Mamyte, mudvi palauksime, kol svečias išvažiuos, o paskui eisime.

- Esi be galo vaišinga ir labai mandagi, Irka, - tarė paraudusi ponia Sofija. - Man labai skaudu turėti tokią dukrelę.

Irka stovėjo nuleidusi akis ir nervingai suko aplink pirštelį savo mėlynos prijuostėlės galą.

- O kas bus, Irka, jei aš išvažiuodamas vešiuosi kartu ir tavo mamytę? Ką?

Irka pakėlė dideles tamsias akis, kuriose dabar lyg ramos lašai našlelėse žibėjo ašaros, ir iš kurių žiūrėjo skausmas, ir žvilgterėjo į poną Gurskį.

- Tamsta neturi teisės... Tamsta - ne tėvelis...

- O o, ponia Sofija! Dukrelė ne juokais ima tamstą tironizuoti. Atsargiai! Ne veltui taip panaši į tėvą. Aš nuo savęs patarčiau tą spacerį į mišką atidėti kitam kartui, o šiandien, naudojantis liuosu laiku, važiuoti apžiūrėti tų ažuolų, kuriuos tamsta nori parduoti.

- Jei tik tamsta netingi, tai, žinoma, karštai aprobuoju tą projektą ir tuojau liepiu kinkyti arklių.

Tuo tarpu ramos karolėliai taip padidėjo, kad ėmė tekėti nuo našlelių ant Irkos skruostų. Ji išbėgo iš valgomojo ir, atsisėdus ant žemos kėdelės savo kambario kertelėje, ėmė tyliai verkti, prispaudus rankes prie kaktos lyg desperacijos apimtas žmogus.

Mamytė neis į mišką. O juk prižadėjo... Išvažiuos su ponu Gurskiu ir kažin kada sugrįš... Bjaurus tas

ponas Gurskis, bjaurų bjauriausias... Kaip tas pik-tasis žąsinas, kurio Irka taip bijo. Ir vakar buvo, ir šiandien, ir rytoj, ir dar rytoj, ir dar... ir visados visados... O Irka vis viena – tik su Džimu...

Tarsi atspėjęs savo mažąją poniją mąstant apie jį šią valandą ir nusijausdamas esąs vienintelė jos paguodėlė, Džim priėjęs baksterėjo ją savo smai-liu snukeliu. Tai taip sugraudino Irką, kad, paėmus prietelį ant kelių, priglaudė prie jo ištikimos galvos savo veidelį ir ėmė kukčioti dar stipriau. Džim žiū-rėjo į ją rimtomis, palankiomis akimis ir rodė savo šunišką užuojautą, kartkartėmis laižydamas jos šla-pią skruostelį.

Valandėlę paverkus, Irkos galvelėje ėmė švytuoti linksmesnės mintys: o gal mamytė nevažiuos, gal kitaip sumanė, gal pasigailėjo jos. Ji eis sužinoti. O jei važiuos, tai ji paprašys, kad greičiau sugrižtų ir kad leistų ją eiti į mišką su Liudve. Ir pabučius mamytei ranką, kad nemandagiai pasakė valgoma-jame. Ji rūpestingai nusišluostė veidelį ir akis ir nubėgo į valgomąjį. Bet čia nebebuvo nieko. Išgir-dusi pianino garsus, ji nubėgo į saloną.

Ponia Sofija sėdėjo už pianino, o šalia jos stovėjo ponas Gurskis ir pasilenkęs tartum kažką kalbėjo jai į ausį. Irkai įėjus, jis ūmai pasitraukė toliau.

- Mamyte... - pradėjo Irka bebėgdama. Bet daugiau nebeištarė nieko, pertraukta smarkaus visos paraudusios motinos šūkterėjimo:

- Kodėl Irka nežaidžia lauke? Kam čia švaistos po kambarius? Tuoju į sodną!

Kaip Irka gyva buvo, niekados mamytė nebuvo jai taip kalbėjus. Todėl dabar ji stovėjo vietoje lyg įbesta, stulpeliu pavirtusi, išplėtusi akis ir išsižiojusi.

Motina priėjus pasuko ją atgal šiurkščiu judesiu ir dar stumtelėjusi tarė:

- Na, marš į sodną!

Didelės, karčios gėdos ir pykčio bangos pakilo Irkos širdelėje ir užliejo ją visą. Jiėjo iš salono tyčiomis kuo lėčiausiai ir gretimame kambaryje sustojo pas langą, be minčių pro ją žiūrėdama. Pro atdaras duris atsklido pas ją motinos balsas.

- Iš tikro, Irka gali užaugti tokia despotė, kaip jos tėvas. Reikia jai griežtesnių priemonių.

- Ak, nors kartą visiškai, absoliučiai užmiršti to tėvo egzistenciją! - sakė pono Gurskio balsas. - Kaip tai baisu, kad tarp mudviejų vis turi stovėti būtybė, taip arti surišta su tavimi ir tuo kitu. Kiek kartų pamatau tą mažąją, tiek kartų tiesiog fizinis skausmas varsto mane visą. Tu negali atjausti, mylimoji,

koks baisus man toks vaizdas atminimas, kad jau esi buvusi kito...

- Matau, kad mano ponas mažumą atsilikusių įsitikinimų. Prisipažink! Kas, kad esu buvus? Bet dabar tiktai tu, tiktai tu...

Irka girdėjo visą tą pašnekesį, bet žodžiai atsimušė nuo jos sąmonės kaip žirniai nuo sienos. Jos mąstymas buvo lyg paraližuotas. Ji stovėjo čia dėl to, kad joje pakilo noras tyčiomis daryti ne tai, ką liepė motina, ir dar dėl to, kad jutos tarsi paklydusi dideliame miške ir nežinanti, kur eiti nei ką daryti. Bet, išgirdus paskutinįjį sakinį, ji lyg pabudo.

„Kodėl mamytė sako ponui Gurskiui tu? - nustebė. - Juk jis nei mano dėdė, nei tėvelis. Ir juk dar per pietus sakė tamsta.“

Tėvelis... tėvelis... Irkos galvelėje staiga švystelėjo mintis, ir, jos varoma, ji tyliai nuėjo į savo kambarį. Dabar jos akys buvo visai sausos, nors maža širdelė verkė iš skausmo. Kažkoks užsispyrimas ir apmaudas pridėjo antspaūdą prie jos ašarų šaltinio. Nebemyli jos mamytė, nebemyli... Taip baisiai sugėdino ją, tam ponui Gurskiui girdint ir matant. Išvarė kaip kokį šuniuką. O juk ji buvo mandagi, tenorėjo vien paprašyti, kad leistų į mišką su Liudve. Mamytė niekadės lig šiol taip jai nebuvo padariusi. O dabar

ir valdomajame, ir salone šneka su tuo nemylimuoju, bjauriuoju ponu kažką ant jos ir ant tėvelio. Irka viso ko nesuprato, bet jaučia, kad mamytė dabar daugiau myli poną Gurskį negu ją ir tėvelį. Todėl ji žino jau, ką padarysianti: ji važiuos sau pas tėvelį – pas savo mylimiausiąjį, brangiausiąjį, visame pasaulyje geriausiąjį tėvelį. Tėvelis niekad os jai taip nepadarytų; tėvelis Irką taip myli, taip myli. Ji gali važiuoti, nes turi pinigų. Ir nebijo, nes jau yra važiavusi su tetule ir viską žino, ką reikia daryti.

Irka pamatė pro langą vežėją atvažiuojant prie prieangio su vienu arkliu pakinkytu brikeliu. Tuoju išėjo į kiemą mamytė ir ponas Gurskis ir įsisėdę išvažiavo dviese.

– Mamytė neatėjo nė atsisveikinti su Irka, – virk-
telėjo mergelės siela.

Ir tuoju vėl pakilo karti apmaudos banga.

– Tegū mamytė važinėjas su tuo ponu, tegū kalbas, tegū groja, o Irka važiuos sau pas tėvelį... Ir negaila jai mamytės, negaila...

Į kambarį įėjo Liudvė.

– Ponia liepė pasakyti Irkai, kad nesėdėtumei kambaryje, bet žaistumei sodne, – tarė.

– Tuoju eisiu...

- Sakės gal tik vakare teparvažiuosianti. Aš prosvosiu kredense, jei ko reikės, ten mane rasi.

Liudvė išėjo, o Irka ėmė skubiai rengtis į kelionę. Į stotį tebuvo du kilometru. Kelią Irka žinojo gerai, nes daug kartų buvo juo važiavusi irėjusi su motina. Ji žinojo taip pat, kad, tuojau išėjus, ji dar suspės į traukinį, einantį į Kauną. Tad pirmą pirmiausia išėmė iš spintos gražų krepšiuką, kuri vežės, keliaudama į Kauną pavasari. Paskui įmurdė į jį savo gražiausią baltą jupele ir keletą labai mėgstamų margais kraštais nosinėlių. Kaip gaila, kad negalima pasiimti visų lėlių! Irka nusimano tiek daiktų nepašnešianti, be to, krepšelyje labai nedaug tėra vietos. Tad, valandėlę pasvyravus, ji renkas mažiausiąją, labiausiai jos globos reikalingą lėlę, neužmiršdama įkišti kartu ir jos rūbelių. Ant lango stovi graži geltona kriaušė, kurią Irka vakar rado sodne ir ketino atiduoti mamytei.

- Bus tėveliui lauktuvių, - sako Irka ir kiša kriaušę.

Kriaušė priminė turint dar kelis gautus iš motinos saldinius. Ir saldainiai eina į krepšelį - tėveliui.

Sukrovus daiktus, reikėjo apsitaisyti. Gera būtų apsivilkus kitą, gražesnę jupele, bet kad Irka pati nemoka jos užsegti užpakalyje, o Liudvės prašyti

negalima, nes ji neleis Irkos vienos važiuoti. Na, užteks ir tos pačios, dar nėra labai nešvari. Irka maunas savo skrybėlę su raudona kokarda, velkas vasarinį apsiaustėlį. Į kišenę dedas gražią geltoną piniginę, tėvelio dovanotą, kurioje raudonuoja dešimtis naujitelaičių litinių, ima krepšelį ir, pavadinusi Džimą, išeina iš namų atsargiai, kad niekas jos nepamatytų.

Eidama mąsto Irka, kas bus, kai mamytė, parvažiavusi šįvakar, jos neberas. Irka nebeišbėgs atidaryti durų ir nebesutiks mamytės. Liudvė pasakys, kad Irkos niekur nesą – nei sodne, nei kieme, nei kambariuose. Mamytė manys, kad ji viena su Džimu nuėjo į mišką, ir ten suėdė juodu vilkas kaip Raudonąją Kepuraitę. O ji sau tuo metu sėdės ant tėvelio kelių. Mamytė nerimaus, gailėsis Irkos, ieškos... o gal ir verks... Gerai, gerai! Kam Irkos nebemyli! Kam vis su tuo bjauriuoju ponu Gurskiu!

Stotyje daug žmonių. Irkai radosi baugu, ir jos širdelė plasnoja kaip sugautas paukštelis. Tačiau, susitelkus visas savo jėgas, ji drąsiai stojas užpakalyje kelių žmonių, dar tebestovinčių prie kasos. Ji gerai atsimena, kaip dariusi, važiuodama į Kauną su tetule, kuri leido ją pačią nusipirkti bilietą, ir, prieš jus prie langelio, deda pinigus, o paskui, pamačius

už jo pažįstamą stoties viršininką, mandagiai klup-
terėjus, sako balsingai:

- Prašau į Kauną pusę bilieto antros klasės.

Viršininkas pažiūrėjo, šypterėjo ir padavė bilietą. Irka įsikišo jį kartu su likusiais pinigais į kišenėlę ir, paėmus ant rankų Džimą, kad nepaklystų, eina į peroną. O traukinys jau beatbėgęs. Irkos širdelė nesiliauja smarkiai plakusi. Ji ieško akimis antros klasės vagono ir radus eina prie jo durų. Bet durys uždaros, niekas į jį nesisėda, ir Irkai rodos, kad traukinys nueis sau, o ji pasiliks. Bet tą pačią valandėlę durys verias, ir iš vagono lipa kažkoks ponas.

Irka krūptelėjus prašo jį nedaryti durų, o ponas toks geras, dar padeda jai įlipti ir paduoda jai Džimą.

Vagono skyriuje tiktai vienas ponas knarkia, išsitiesęs ant suolo. Irka sėdas ant antrojo, pasodinus šalia Džimą, ir tuojau pat jaučias bevažiuojanti.

- Mamyte! Mamyte! - pravirko jos siela.

Bet tuojau pat šalia mamytės atsistojęs juodas šešėlis užtemdė ją, ir viskas Irkoje ėmė šaukti:

- Mamytė nebemyli manęs, nebemyli!

Ir rodos jai, kad traukinio tekiniai besisukdami vis dainuoja:

- Mamytė nebemyli Irkos, nebemyli!

O paskui:

- Pas tėvelį! Pas tėvelį! Pas tėvelį!

Irka ima žiūrėti pro langą ir savo išpūdžius tyliai pasakoja pati sau. Šit žmogus važiuoja keliu, o paskui jį – koks gražus kumeliukas. Turbūt žmogus buvo turguje ir pirko vaikams gražių lauktuvių. Tai džiaugsis jie, savo tėvelio sulaukę! Šit mergelė – tokia pat, kaip ji – gano avis. Ir Irka norėtų ganyti tokias meilias aveles. Tik žąsino ji bijo. Šit vaikų būrelis sėdi ant vejų pas trobelę... Kaip jiems gera, kad jų tiek daug! Ir jų mamytė tikriausiai gyvena drauge toje trobelėje... Be galo viskas įdomu ir gražu. Irka tarias tevažiuojanti kokią minutę, o traukinys jau besustojęs stotyje. Ji žino, kad dar bus trys stotys, o paskui jau tėvelis. Tiktai dabar dingtelėjo jai į galvą, kad tėvelis baisiai nustebs, pamatęs ją atvažiavus vieną pačią. Gal supyks? Juk vaikai vieni nevažinėja. Ne, to Irka nebijo – tėvelis niekad os dar nebuvo ant jos supykęs. Tėvelis ją labai labai myli. Ji pasakys, kad negali būti pas mamytę, nes mamytė jos nebemyli. O paskui ji tiek prašys prašys tėvelį, kad kartu su ja važiuotų pas mamytę, ir kad vėl visi būtų drauge. Tėvelis padės mamytei nudirbti visus reikalus, ir pono Gurskio neberekės.

Irka tiki, kad tikrai, tikriausiai taip bus, ir jai darosi linksma.

Į vagoną įėjo kažkokia ponia ir ėmė kalbinti Irką.

- Kur važiuoji, mažyte?

- Aš važiuoju pas tėvelį į Kauną.

- Su kuo gi važiuoji? Su tėveliu?

- Ne. Aš su Džimu.

- Gerai, tu su Džimu, bet kas su tavim? - nusi-
juokė ponia.

- Niekas. Aš tik viena su Džimu.

- Kaip? Viena? Tokia maža?

- Aš ne tokia maža. Aš jau einu septintus metus.

- Tiesa, esi didelis asmuo. Bet vis dėlto kas tave
taip išleido?

Irka nieko neatsako ir vėl ima žiūrėti pro langą.
Ji bijo, kad ponia, paėmus ją, nesugrąžintų namo.
Valandėlę patylėjus, ponia taria:

- Žinai, vaikelai, verčiau pasisodink savo Džimą
ant kelių. Ateis konduktorius tikrinti bilietų ir pyks,
radęs šunį ant kanapėlės.

Irka tuojau taip daro. Netrukus iš tikro įeina kon-
duktorius. Pažiūrėjęs Irkos bilietą, klausia:

- O šuniukui bilietą turite?

- Aš nežinojau, kad reikia... aš būčiau pirkus, -
sako Irka labai išsigandusi. Jos širdelė vėl laksto
krūtinėje lyg žvirbliukas, uždarytas narvelyje.

- Žinoma, kad reikia. Tai kas dabar bus?

Irkos akys ūmai randasi sklidinios ašarų. Jai rodos, kad konduktorius tuojau, pagrobęs Džimą, mes jį pro langą, nes jis važiuoja be bilieta. Ji stipriai spaudžia prie savęs šunelį, tvirtai pasiryžusi jo neduoti. Tegu kartu meta ir ją.

- Prašau nemesti pro langą mano Džimo! - taria ji virpančiomis lūpelėmis, pakėlus savo dideles ašarotas akis ir maldingai žiūrėdama į konduktorių. - Aš dar turiu pinigų... aš galiu užmokėti už bilietą.

- Veizėkit, ir pinigų beturinti! Na, jeigu jau tas Džimas toks brangus, tai šį kartą jam dovanosiu. Bet daugiau tenedrišta keliauti be bilieta, - juokdamasis sako konduktorius ir eina toliau.

Paskui ponja vaišina Irką skaniu pyragaičiu, kuriuo ji sąžiningai dalijasi su Džimu.

Irka, matydama poniją esant labai gerą, pradeda su ja kalbėtis.

- Ar tamsta turi dukrele?

- Ir net ne vieną, bet tris, ir dar vieną berniuką.

- Ak, kaip gera! Kaip jiems linksma tokiame būryje! - gėris Irka. - O su kuo jie paliko namie?

- Su tėveliu.

- Ir tėvelis yra drauge?

- Žinoma.

Irkla klausinėja dar, kuo vardu vaikai, kokių turi žaislų, ką daro. Ponia į viską maloniai jai atsako. Bet ir pati ponია yra smalsi ir, matyti, norėtų sužinoti, kas čia yra, kad Irka keliauja viena. Tačiau ji nieko negali iškvosti. Mergelė ūmai randas čia gudri ir tiek tesako, kad ji jau esanti važiavusi į Kauną, kad mokanti važiuoti traukiniu, kad mamytė esanti labai užsiėmusi reikalais, ir kad netrukus ji grįšianti namo kartu su tėveliu.

O Irkos sielelė tuo tarpu dejuoja:

- Ir tiek vaikų, ir tėvelis drauge... o Irka viena, ir tėvelis toli, ir mamytė jos nebemyli!

Galop Irkai nusibosta besėdint ir ji ima bėginėti nuo vieno lango pas kitą, o pastebėjusi ant ponios rankos laikrodėlį, ima tolydžio klausinėti, už kiek minučių ji pamatysianti tėtelį. Gavus atsakymą, bėga pas langą niūniuodama:

- Už 40 minučių pamatysiu tėvelį! Už 40 minučių pamatysiu tėvelį!

Praslinkus kelioms minutėms, vėl klausia. Juo minučių eina mažyn, juo didyn eina jos nekantrumas.

Poniai paklausus, kaip ji nuvyksianti iš stoties pas tėvelį, Irka atsako padarysianti kaip tetulė: pašauksianti vežėją, įsėsianti į briką, įkelsianti Džimą ir

paprašysianti važiuoti į Kęstučio gatvę. O nuvažiavus užmokėsianti vežėjui, nes dar turinti daug pinigų. Bet ponია sakosi pati važiuosianti kaip tik pro tą namą ir nuvešianti Irką. Irka rimtai, kaip ir pritinka savarankiškai keliaujančiai moteriškai, atsako:

- Aš mokėčiau ir pati. Bet jei tamsta tokia maloni, labai ačiū.

Išlipus Kaune, Irka dairosi į visas puses, bene pamatys žmonių minioje savo tėvelį. Bet jo nėra. Važiuodama gatve, ji, pamačius iš tolo kiekvieną augalotą poną, šokinėja aukštyn ir sako sujaudinta:

- O, ar tik ne tėvelis eina!

Bet, privažiavus arčiau, mato, kad apsiriko.

Ji iš tolo pamato tėvelio gyvenamąjį namą ir iš to džiaugsmo taip ima sukinėtis po briką, jog ponia gauna laikyti ją už rankos, bijodama, kad neiškristų. Vežėjui sustojus, ji traukia iš kišenės savo piniginę jam užmokėti. Bet, poniai neleidus, greituoju atsiveikina su ja, žaibu šoka iš briko kartu su Džimu ir tekina bėga į namą. Spaudžia varpelį ir vos tepastovi vietoje. Ištisi metai praslinko nuo paspaudimo lig tos valandos, kada Irka išgirdo gilumoje žingsnius, kada griežterėjo raktas, žvangterėjo grandinė, ir galų gale atsivėrė negailestingos durys. Puola pro

jas Irka ir, nepaisydama nustebusios tarnaitės, lyg paleista iš saidoko strėla lekia tiesiai į tėvelio kabinetą, kur jis dažniausiai sėdėdavo besidarbuodamas už rašomojo stalo. Ištiestos rankelės jau pasirengusios apkabinti tėvelį, šypsančios lūpelės šaukia:

- Tėvel, aš atva...

Tolimesni žodžiai miršta ūmai jos burnelėje. Ištiestos rankelės krinta žemyn.

Krėsle, pas rašomąjį stalą, sėdi ne tėvelis, bet kažkokia nepažįstama jauna ponია.

- Kame tėvelis? Aš atvažiavau pas tėvelį!

Išplėstos Irkos akys išsigandusios žiūri į nepažįstamąją.

- Kas tokia esi? Iš kur atsiradai? - klausia toji, irgi nustebusi.

- Aš esu Irka. Aš atvažiavau pas tėvelį...

- Išsiųsta motinos tėvui ant sprando? Ką čia dirbsi? Tėvui nėra laiko suostis su tavim.

Balsas skamba žiauriai, o akys žiūri į Irką kaip plieninės.

Kas yra ta svetimoji ponია, sėdinti sau tėvelio fotelyje, kuriame vienas tėvelis tesėdėdavo ir kartais, seniai, mamytė? Kodėl ji taip baisiai žiūri į Irką ir taip piktai kalba?

Irka negali atsakyti sau į tuos klausimus, tik rodos jai, kad ją kažkas įstūmė į gilią duobę, kurioje tamsu ir baisu, ir ėmė geležiniais nagais draskyti jos širdelę. Ir ji išsiveržia balsingu, smarkiu verksmu, koku dar niekuomet nebuvo verkusi. Ji žengia kelis žingsnius pas otomaną ir ten susirietus verkia ir verkia, kratoma kukčiojimų. Jos gražusis krepšelis iškrito iš rankos, skrybėlė su raudona kokarda nusmuko ant ausies.

Išsigandęs Džim prieina ir, padėjęs pryšakines kojeles ant otomanos, laižo savo nelaimingosios ponios šlapią veidelį.